ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ԵՒ

ՀՏԵՄԱՐԱՆ ԴՈՐՏԱՆՔ ԳՈՐԾԵԼԵԱՑ

"ԱՀԱ՛ ԵՍ ՁԵԶԻ ՄԵԾ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ ԱՒԵՏԻՍ ԿՈՒ ՏԱՄ"։ ՂՈՒԿ. Բ. 10։

ՀԱՏՈՐ 13։ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ԱՊՐԻԼ 18, 1860։ ԹԻՒ 139։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներելու պարտաւորութիւնը ; — "Ժողովուրդը գործելու սիրտ ունէր" ; — Երկինքի յարմարութիւն ; — Եզգերուն բարեկարգութիւնը ինչո՞վ կ'ըլլայ ; — Քրիստոնէական մը ; — Կրօնական լուրեր ; — Արհեստական . Ամերիկայի հրացաններու ուղղուիլը ; Պողպատ գրիչ ; — Քաղաքական լուրեր ;

ՆԵՐԵԼՈՒ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ասանկ անիրաւութենով լեցուն աշխարհի մը մէջ, մէկը ազատ չէ ուրիշներուն ձեռքէն քիչ կամ շատ սաստիկ և առանց պատճառի վնաս քաշելէն՝ թէ իր անձին, թէ ստացուածքին և թէ համբաւին դէմ։ Աստուած թող կու տայ աս բաները գալու իր զաւկըներուն վրայ իբրև անոնց բնաւորութեան փորձ ու շնորհաց միջոց ըլլալու. ամէն մէկուն ան փորձութեան մասնաւոր ձեւովը, որն որ իր ունեցած Քրիստոնէական ոգին շատ աղէկ երեւան կը հանէ։

Ինտո՞ր ընդունելու է Քրիստոնեան իր անձին՝ ստացուածքին կամ համբաւին վրայ եղած յարձակումը։

Աս կէտին վրայով Քրիստոսի օրէնքը պարզ ու յայտնի է։ "Վրէժխնդրութիւն մի՛ ընէք ձեր անձերուն համար"։ "Զգուշացէք չըլլայ որ մէկը չարութեան փոխարէն չարութիւն հատուցանէ"։ "Սիրեցէք ձեր թշնամիները. օրհնեցէք ձեզ անիծողները. բարի ըրէք անոնց՝ որ ձեզ կ'ատեն, և աղօթք ըրէք անոնց համար՝ որ ձեզ կը չարչըրկեն ու կը հալածեն"։

Աս ներող ոգին շարունակ տրուած վնասներու տակ ալ գործածելու է։ "Քանի՞ անգամ թէ որ եղբայրս ինծի դէմ մեղանչէ՝ ներեմ անոր. մինչև եօ՞թը անգամ", հարցուց Պետրոս. Յիսուս ըսաւ անոր, "Քեզի չեմ ըսեր թէ մինչև եօթը անգամ, հապա մինչև եօթանասուն անգամ եօթը"։ Այսինքն քանի անգամ որ քեզի վնաս տայ, այնքան ներէ անոր։ Վնասը քանի անգամ որ ըլլայ՝ տակաւին ներելու պարտաւորութիւնը կը մնայ։

Դարձեալ աս շնորհքը իսկոյն գործի դրուելու է վնասը կրածին պէս։ "Արեւ ձեր բարկութեանը վրայ մարը չմտնէ"։ Հոս է պարտաւորութեան ամենէն դժուարին մասը։ Ան արդար սրտմտութիւնը որն որ մինչև անգամ սուրբ միտք մը անիրաւութիւն տեսնելէն կ'իմանայ, բարկութեան դառնալու չէ. կամ թէ որ անանկի դառնայ, իսկոյն սանձուելու, ու ներելու ոգիին հպատակութեանը բերուելու է։

Ներումը վնաս կրող անձին մտքին ու սրտին մէկ գործողութիւնն է, որն որ ճշմարիտ է թէ վնաս տուողին վերաբերութիւն ունի, բայց կրնայ ըլլալ որ միայն Աստուած ու անիկայ գործածող սիրտը գիտնայ։ Անիկայ կը պարունակէ,

1. Անիրաւութիւն ընողին դէմ եղած վրէժխնդրութեան ամէն զգացումը սրտէն դուրս ձգելը։ "Մի՛ ըսեր թէ՝ Անիկայ ինծի ինչպէս որ ըրաւ, ես ալ անոր այնպէս պիտի ընեմ, ան մարդուն՝ իր գործքին համեմատ հատուցում պիտի ընեմ"։ Անիկայ վրէժխնդրութեան շունչի մը տեղ անգամ չթողուր։ "Թէ որ մէկը ապտակ մը զարնէ աջ ծնօտիդ՝ դարձուր անոր միւսն ալ"։

2. Անիկայ կը պահանջէ անիրաւութիւն ընողին դէմ բարի խորհուրդներ ունենալ. չէ թէ միայն չարութենէ հեռու կենալ, հապա բարերարութիւն ընել։ "Թէ որ քու թշնամիդ մոլորուած եզին կամ իշուն հանդիպելու ըլլաս, անշուշտ իրեն պիտի դարձնես անիկայ։ "Թէ որ քու թշնամիդ անօթեցեր է՝ հաց տուր անոր, և թէ որ ծարաւ է՝ ջուր տուր անոր"։ Երբոր մէկը սրտէն բոլորովին ներէ թշնամիին, բնականաբար սէր կը ծագի ատ թշնամիին վրայ, ու ատ սէրը պատեհութիւնը ներածին չափ դէպ 'ի անոր բարերարութիւն ընելու գործողութիւններովը կը յայտնուի։

Թէ որ անիրաւութիւն ընողը, թէ խօսքով և թէ գործքով ներում կը խնդրէ, շուտով ու զուարթութենով ըսելու ենք անոր որ ներեցինք։ Անիրաւութիւնը ըրած ատենը երբոր իսկոյն սրտով կը ներուի, պարտաւորութիւն ու զուարճութիւն մըն է ներուած ըլլալը իմաց տալ ընողին։ Աս է ընդհանուր պարտաւորութիւնը ամէն Աստուծոյ զաւկըներուն վրայ և ամէն պարագաներու տակ։

Բայց մէկը կ'ըսէ, թէ "Ա՛ս պարտաւորութիւնը կատարելը շատ դժուար է խեղճ մարդկային բնութեան, թէ ես՝ չէ թէ միայն ազատ ըլլալու եմ անանկ ցաւալի կերպով իմ համբաւիս դըպչող ու բոլոր կենացս մէջը ունեցած յոյսերս ու ակնկալութիւններս մարող անձին դէմ բոլոր վրէժխնդրական զգացումէ, հապա նաև իրօք անոր բարերարութիւն ալ ընելու ու իր օգտին ու յաջողութեանը համար աշխատելու, մինչև անգամ անոր իմս կործանելու աշխատած ատենը"։ Անիկայ անճարին է "խեղճ մարդկային բնութեանը", բայց Աստուծոյ շնորհքին անճարին չէ։ Ան շնորհքը չէ՞ր որ Ստեփաննոս մարտիրոսին կարողութիւն տուաւ մարդասպաններուն իր կեանքը վերցունելու կէտին անոնց համար աղաչելու, թէ "Տէ՛ր՝ աս մեղքը մի՛ սեպեր ատոնց"։ Ու չէ՞ որ մարտիրոսները մինչև հիմա շատ ատեն իրենց հալածիչներուն դէմ աւանկ ներող ու սիրոյ ոգի մը ցուցուցեր են որ անոնցմէ ալ փրկչին կողմը շահուեր են։ Թէ որ կեանքը վերցունելը որ ամենէն մեծ վնասն է, ձրիաբար ներուելու է, և առաւել անկէ պզտիկ վնասները, որոնք Քրիստոնեաները շատ անգամ կը քաշեն։

Աս շնորհքը թէ որ գործածուի

1. ճշմարիտ երջանկութիւն կը բերէ։ Չարակամ կիրքերը բոլորն ալ անոնք գործածողներուն վրայ թշուառութիւնը կը բերեն։ Նախանձը, բարկութիւնը, ատելութիւնը, վրէժխնդրութիւնը բնակած սիրտերնին կը տանջեն. որ ատեն սիրոյ, երախտագիտութեան ու ներողամտութեան ոգի ունենալը իրենց տիրացած մարդուն անոյշ խաղաղութիւն կու տան։ Ան է ուրեմն երջանիկ մարդը, որ ուրիշներուն սրտանց կը ներէ։

2. Մեր օրհնեալ Փրկչին օրինակը ամենէն ազդու կերպով կ'ստիպէ աս պարտաւորութիւնը կատարելու, որ թէպէտ ինք սուրբ ու անմեղ էր, բայց շարունակ ու սաստիկ անիրաւութիւններ քաշելու ենթակայ եղած էր իր բոլոր մարմնացեալ կեանքին մէջը։ Իր կեանքը՝ անիրաւութիւն ընողներուն դէմ անդադար բարերարութիւն ընելով անցուած կեանք մըն էր։ Երբոր կը նախատուէր, փոխարէնը չէր նախատեր։ Մինչև անգամ մահուան տագնապին մէջը, չէ թէ միայն ինք սպաննողներուն թողութիւն տուաւ, հապա Աստուծմէ ալ անոնց ներում խնդրեց, մեղքերնին թեթեւցունելու համար անոնց տգիտութիւնը մէջ բերելով. "Հա՛յր՝ թողութիւն տուր անոնց, ինչու որ չեն գիտեր ինչ կ'ընեն"։

3. Քրիստոս իր խօսքերովը բացարձակ կը հրամայէ Քրիստոնեաներուն որ ամէն կարելի եղած գրգռութեան պարագաներուն մէջը թշնամիներուն սրտանց ներեն, ու կ'իմացունէ թէ մեր անթիւ յանցանքներուն համար ներում ընդունելու մեր յոյսին մի միայն հիմը, մեզի դէմ յանցաւոր եղողներուն ձրիաբար սրտանց ներելնուս վրայ կը կայանայ։ "Վասն զի թէ որ դուք ներէք մարդոց իրենց յանցանքները, ձեր երկնաւոր Հայրն ալ ձեզի կը ներէ. հապա թէ որ դուք չներէք մարդոց իրենց յանցանքները, ձեր Հայրն ալ ձեզի չներեր ձեր յանցանքները"։

◆

"ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԳՈՐԾԵԼՈՒ ՍԻՐՏ ՈՒՆԷՐ"

Մեծ գործ մը պիտի կատարուէր. Երուսաղէմի պարիսպը փլեր ու աւերակ դիզուեր էր։ Քաղաքը անբնակելի էր, դուռները կրակով այրեր էին, ու աւերումը իր թեւերը քաղաքին պալատներուն՝ սրբազան տեղերուն ու երեւելի ձգուած փողոցներուն վրայ տարածեր էր։ Ընտրեալ քաղաքը ամայի եղեր էր. իր զաւկըները գերի տարուեր էին, ու օտարականներու՝ կռապաշտի ու ծառայութեան երկրի մէջ գերի էին։ Աւա՜ղ Երուսաղէմի։ Ո՜վ, սրբազան քաղաքին աղջիկները, առէք քնարներնիդ, ու նստէք Բաբիլոնի ջուրերուն քովը, ու լացէք ձեր սիրելի Սիօնին աւերումին վրայ։

Բայց Աստուծոյ զաւկըներուն մէկ քանիները պարիսպներուն նորէն կանգնուիլը, Երուսաղէմին գեղեցկութեան նորէն իր տեղը գալը, ու Տաճարին փառքին մէյմ'ալ յայտնուիլը տեսնելու նախանձովը շարժուած՝ իրենց տեղերը դարձան, ու ժողովուրդը ժողվեցին ինքզինքնին աս մեծ գործին տալու։ Աս առաջնորդ եղողներուն բողոքը մտիկ ըլլուեցաւ։ Անոնք իրենց զէնքերովը ու գործիքներովը ժողվուեցան, մէկ կէսերնին կը գործէին, ու միւս կէսը պաշտպանութեան համար կը հսկէին, ու պարիսպին վրայ եղողներն ու բեռ կրողներն ալ մէկ մէկ ձեռքով կը բանէին, ու միւսովն ալ զէնք կը բռնէին։ Անոնք Երուսաղէմին առջի գեղեցկութիւնը նորէն տեղը բերելու համար միաբանութենով աշխատելու համար մէկտեղ եկան։

"Ժողովուրդը գործելու սիրտ ունէր"։ Նախանձաւորութիւնն ու եռանդը միայն քանի մը քահանաներու կամ իշխաններու վրայ չէր։ Չէ թէ քանի մը առաջնորդներն էին միայն որ սիրելի Սիօնը նորէն իր փառքովը ծագած տեսնելու յոյսը ունէին, հապա ամէն սիրտեր ան յոյսովը կենդանացած էին։ Ժողովուրդը աս ջանքը ընելու միաբանած էին. գործը մեծ էր։ Միութիւն, զօրութիւն, փոխադարձ քաջալերութիւն ու կազդուրուիլ պէտք էր գործը յառաջ տանելու և գլուխ հանելու։ Ամէն մարդ պէտք էր որ իր պարտաւորութեան տեղը կայնէր իր բաժինին ինկած պարտքը կատարելու։ Ամէնուն համար ալ ընելու բան կար. իրենց վրայ եղած պարտաւորութիւնը կատարելու կարող եղան. ամէնն ալ գործի վրայ էին, ու ձեռքերնին ուժովցուցին ատ գործը կատարելու։

Գործը մեծ էր. իրենց սիրելի քաղաքին պարիսպը կը շինէին. անգամ մըն ալ կ'աշխատէին Սիօնի գեղեցկութիւնը նորէն տեղը բերելու։ Կռապաշտին ու աշխարհապաշտին ձեռքը անիկայ կործաներ էր. օտարականին ոտքը անիկայ կոխկրտեր աւրըշտըկեր էր։ Անոր սիրելութիւնը շատոնց 'ի վեր աւերակ դարձեր էր, ու հոն երգուած երգերը հեռուն եղած գետերուն եզերքը ողբալի եղանակներով երգուիլը կը լսուէին, ուր որ գերի քշուած աղջիկները լացին երբոր ան սրբազան տեղերը ամայի ընողները կ'ստիպէին անոնց որ երգեն։ Բայց հիմա Սիօնը փոշիին մէջէն նորէն պիտի կանգնուէր. ասիկայ բարի գործ մըն էր ու իրենց բոլոր նախանձաւորութեանն ալ արժանի։

Բանին մէջը ստիպողական հարկ մը կար. ժամանակն ու աշխատութիւնը՝ ինտոր որ նաև գործն ալ ուշացունելու չէր գար։ Անոր կատարումը ապահովցընելու համար մեծ ջանք, աշխատասիրութիւն ու ճգնութիւն կը պահանջուէր։ Բուն իսկ գործը մեծ դժուարութեան տակ էր, բայց կարգէ դուրս արգելքներ ալ կային։ Զօրաւոր նախապաշարմունքներ կային, որոնց դէմ կռուելու էին։ Իրենց բոլորտիքը խորամանկ ու վտանգաւոր թշնամիները պատած՝ աչուընին չորս բացած էին, որոնք ձեռքերնուն եկած ամէն կերպովը անոնց գործին դէմ պիտի կենային։ Ասոր համար ստիպուած էին անոնք զէնքերնին պատրաստ բռնելու, որ վրանին յարձակում եղած ատենը իսկոյն պաշտպանելու պատրաստ վիճակի մէջ գտնուէին։ Իրենց Սիօնէն 'ի զատ բուն իրենց անձերն ալ վտանգի տակ էին։ Անոնք պարտաւորած էին բուն իրենց կեանքերնուն համար արթուն կենալու, ու թշնամիին յանկարծ գալուն իրենք անպատրաստ գտնելու համար տեղ չտալու։

Անոնք սահմանեալ զէնք կը կրէին. վտանգաւոր ատեն ծառայութիւն ընելու համար ամենէն աղէկ յարմար եկող զէնքերը կը գործածէին։ Պատրաստ էին աղաղակին ձայնը լսածնուն պէս մէկ տեղ ժողվուելու կարգաւորուելու, ու որ ատեն որ ըլլար փորձուած զէնքերով պատերազմելու։ Աս զէնքերը իրենց ապահովութիւնն էին։ Իրենք զօրաւոր ընողը չէ թէ միայն Աստուծոյ հրամանն ու անոր անուանը պատիւն էր, հապա նաև իրենց ձեռք զարկած գործը, ու ասոնց ապաւինելով անոնք կրնային պատերազմին օրը իրենց զէնքերուն վստահիլ։

Ասանկ ըլլալու է հիմա ալ ամէն Եկեղեցիին ու ամէն մէկ Քրիստոնէին. "Ժողովուրդը գործելու սիրտ ունէր", ու հիմա ալ նոյն միտքին վրայ ըլլալու է։ Մենք գեղեցիկ Սիօն մը ունինք գեղեցկացունելու և զարդարելու։ Չորս բոլորնիս հոգեւոր թշնամիները առած են։ Պէտք է որ գործենք, ու ան ալ զէնքերնիս ձեռքերնիս ըլլալով որ պատրաստ ըլլանք՝ Աստուծոյ բոլոր սպառազինութենովը հագուած ամէն մէկ թշնամիին յարձակմանը դէմ կենալ, ու շարունակ մեր պարտաւորութեան տեղը կայնիլ, մինչև որ Սիօնը իր զօրութիւնը հագնի, ու պատերազմը յաղթութենով վերջանայ։

Աւետաբերին մէջ հրատարակուելու համար:

ԵՐԿԻՆՔԻ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն՝ և վերջ:)

Գ. "Աստուած սէր է". երկինքը սիրոյ բնակարան է. և Քրիստոսի եկեղեցին, որ երկինքին օրինակն է երկրիս վրայ, սիրոյ և խաղաղութեան ուսուցիչ և օրինակ է աշխարհին. ասոր համար մեր Փրկիչն ըսաւ, "Ասով ամենը պիտի գիտնան՝ թէ իմ աշակերտներս էք, թէ որ իրարու վրայ սէր ունենաք": (Յովհ. ԺԳ. 35:) Նաև Պօղոս Առաքեալ կատարեալ ստորագրութիւն մը կ'ընէ աս սիրոյն բնաւորութեանը վրայ Ա Կորնթ. ԺԳ: գլխուն մէջ. բայց որչափ Քրիստոնեաներ ան գեղեցիկ ստորագրութեանն հակառակ, սիրոյ երկայնմտութիւնը, քաղցրութիւնը, չընախանձիլը, չգոռոզանալը, չհպարտանալը, սիրոյ՝ անվայել վարմունք չունենալը, իրենը չփնտռելը, բարկութեան չգրգռուիլը, չարութիւն չխորհիլը, անիրաւութեան վրայ չխնդալը, սիրոյ՝ ամէն բանի զիջանիլը, ամէն բանի հաւատալը, ամէն բանի յուսալը, ամէն բանի համբերելը չունենալով, կամ շատ անգամ անհոգ ըլլալ սիրոյ աս պարտաւորութիւնները կատարելու, ու սրբութեամբ սիրել վարժուելու, կը յուսան երկինքը մտնել, ուր որ միայն սէր կայ:

Ասանկ խեղճ Քրիստոնեայ մը կա՞յ արդեօք — ան աստիճան տգէտ, որ խորհի թէ աս աշխարհէս ելնելէն ետքը պիտի նորոգուի, ու ատելութեան ոգին պիտի երթայ կորսուի իրմէն, անոր տեղը սիրոյ ոգի մը պիտի ստանայ յանկարծ: Թող լսէ Տէր Յիսուսի, որ ինքն է "ոչխարներուն դուռը", (Յովհ. Ժ. 7,) և կ'ըսէ, "Թէ որ մէկ մարդ մը նորէն չծնանի, չկրնար Աստուծոյ թագաւորութիւնը տեսնել": (Յովհ. Գ. 3, 5:) Նաև ասիկա շուտով հիմնական փոփոխութիւն մ'ըլլալը կը ցուցընէ Առաքեալը աս խօսքերով, "Թէ որ մէկը Քրիստոսի մէջ (Քրիստոնեայ) է, անիկայ նոր ստեղծուած մըն է": (Բ Կորնթ. Ե. 17:) "Ձեր միտքին հոգիովը նորոգուեցէք, և նոր մարդը վրանիդ հագնիք": (Եփես. Դ. 23, 24: Կող. Գ. 10:)

Ուրեմն չնորոգուած Քրիստոնեան, որուն հասուն պտուղներով չզարդարուած մէկ հոգի մը անկարելի է երկինքի ուրախութեանը մտնել. քանզի ուր որ սէր չկայ հոն ուրախութիւն չըլլար. և թէ որ քու մէջդ ուրախութեան աղբիւրը պակաս է, ալ ի՞նչ յարմարութիւն: Ո՜վ Տէր, շնորհէ որ մենք բոլոր քու զաւակներդ սովրինք, համոզուինք, թէ Քու թագաւորութիւնդ ուրիշ բան չէ, բայց միայն "Արդարութիւն և խաղաղութիւն ու խնդութիւն Հոգւով Սրբով": (Հռովմ. ԺԴ. 17):

Մ. Տ. Ք

ԱԶԴԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ԻՆՉՈ՞Վ Կ'ԸԼԼԱՅ

Հետեւեալ յօդուածը գրութեան մը սկզբնաւորութիւնն է՝ որուն մասերը հետզհետէ հրատարակուելով օրագրոյս մէջ յուսանք թէ հասարակութեան ալ պիտի օգտակար ըլլան, թէև հեղինակին նպատակէն բոլորովին դուրս ըլլալն ալ պէտք է իմացընենք որ գիտցուի թէ ասիկայ 'ի սկզբան մասնաւոր անհատից համար գրուած բան մը ըլլալով հրապարակի ելլելը տեսութեան առջև առնուած բան մը չէ: Ուստի աս կարճ զեկուցումը ընելովս կ'ուզենք պատրաստել մեր ընթերցողներուն ուշադրութիւնը որ ասոր մէջ երբեմն տեսնուած ընտանեկան ասմունքները ան պատճառէն յառաջ եկած են. և անոր մէջի երևցած ազատութիւնը սեղմելը մեզի աւելորդ դալով, միայն բաւական սեպեցինք հոս բուն գրութեան նախատիպին ոճը պահել, առանց մեր կողմէն ինչ և իցէ փոփոխութիւն մը ընելու, առանց յայտնելու ասանկ գրութեան մը հեղինակն, ու առ որս ուղղուած ըլլալը:

"Սիրեցեալքդ իմ 'ի Քրիստոս

Տեսնելով ձեր գովելի յօժարութիւնը որով կը ցանկաք կրօնական խնդիրներուն աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ ունենալ, իմ ազատամիտ . . . . ., չեմ կրնար այսպիսի ազնուական և վեհանձն խնդրանաց դէմ կենալ. և կ'աճապարեմ շուտով ձեզի խրկել այն գրեանքը՝ որոնք կը պարունակեն բարեկարգութեան սկզբնաւորութիւնը և յառաջ երթալուն երևելի անցքերը. և տարակոյս չունիմ որ տ'Օպինիէ անունը ձեր քաջազնին դատողութենէն մի և նոյն վարկումը ընդունելու բաղդաւորութիւնը պիտի ունենայ, ինչ որ ինքը ընդունած է աշխարհիս երևելի ուսումնասիրաց առջևը, և ձեր ճշմարտասէր միտքին մէկ նոր ճաշակ մը կամ գրգիռ մը պիտի յարուցանէ գիտութեանց պատմական ճիւղին, ինչպէս որ ասկէ առաջ ունեցած էք կեղծիք պատմութիւններուն:

"Մարդիկ բանաստեղծական կեանքը հին ատենէ 'ի վեր փորձած են, թէ ո՞ր է արդեօք անով իրենց վիճակը քաղցրացընել. բայց ասիկայ գինովութեան սկզբունքին նման էր, կատարելապէս նոյնն էր. մէկը թէ որ ուզէ իր թշուառութիւնը վերցընել, ի՞նչ ընելու է. շատ յայտնի է որ միտքը այնքան տանջող և բռնաւորող խորհուրդներէն կամ ցաւալի զգացմունքներէն ազատելուն վրայ կայացեալ բան մըն է. արդ՝ թէ որ ներգործող պատճառը չենք կրնար հեռացընել նէ, ներգործութեան ներընդունակ եղող առարկան կը թմրիցընեմք, մենք ալ կ'ազատիմք. ասիկայ ուրիշ խօսքով բուն ինքզինքը մոռնալ կամ խաբել ըսել է. ահա բանաստեղծական կեանքն ալ ասոր պէս բան մըն է. գրգռեալ երևակայութիւնը մոռցընել տալով իր գտնուած պարագաները, իսկական վիճակը այլև իր բնակած աշխարհը, միտքը վերըմբռնման սահմանները կը հանէ և իր ստեղծած երջանիկ աշխարհին մէջ կը պտըտցընէ, քանի որ իրականապէս իր ծանր շղթաներուն տակ ճընշուած մնացած է. և միտքին թևերը երբոր կը յոգնին այսպիսի մտացածին բարձրութեան մէջ զինքը կեցընելէն, կը պարտաւորի ետ դառնալ և ինքզինքը առջինէն աւելի խղճալի յուսահատութեան մէջ գտնել. կարճ խօսքով բանաստեղծ մը իրականաց աշխարհին մէջ բան չունի, անիկայ միշտ իր երևակայութեանը մէջ հաստատած է իր բնակութիւնը:

"Իրաւ է որ բանաստեղծութիւնը երևակայութիւնը կ'ընդարձակէ, գաղափարները կ'ազնուացընէ, միտքը աշխոյժ կ'ընէ. բայց չափէ դուրս կիրառութիւնը թեթևամիտ և ունայնասէր կ'ընէ, կիրքերը սաստիկ կը գրգռուին և գործադրութեան յաջեցուցիչ առարկան բացակայ գտնուելուն, այսպիսի շարժութիւն մը հարկաւ մէկ ցաւալի անգործունէութեան մը մէջ պիտի մնայ ու մեզ տանջէ. և թէ որ մէկը անգամ մը այս տեսակ զգացողական կենաց փորձը ընէ դառնութիւնը անտարակոյս կը հասկընայ, թէ՛ իրեն և թէ ուրիշին իրական օգտակարութիւն մը չունենալով, կ'ըլլայ իր ցանկութիւններուն մատնուած խեղճ ու անպիտան անձ մը. և բուն վիպասանից նկարագրութիւնները վճռադատելու ըլլանք պիտի տեսնեմք թէ իրենց դիւցազունները անպատճառ և բնականաբար իրենց փնտռած երջանկութեանը ճամբուն մէջ մեռնելու են:

"Գամք փիլիսոփայական կեանքին. ասիկայ ջանաց միտքերը լուսաւորելով ընկերական վիճակը բարեկարգել, մարդիկ դէպ 'ի ճշմարիտ լոյսը առաջնորդելով այնքան թշուառութեանց և աղետից պատճառ եղող մոլութիւնները և վնասակար սովորութիւնները անհետ ընել, ուսկից կախում ունէր այս ենթադրեալ ընկերական խաղաղութիւնը: Այսպիսի ընդարձակ նպատակով վառուած բոլոր մեծահամբաւ գրիչները կը շարժին, իմացականութեան և հանճարոյ այն վեթխարի ցուցանքներուն ըղեղէն անթիւ սկզբունքներ մէկանց դուրս կը ցաթկէն. Աստղիկեան և Բնական ուսումնարաններէն իմաստնալից գրութիւններ կը տարածուին, շատ հանցաւ աս նիւթը գիտութեանց մէկ նշանաւոր ճիւղը կազմեց, և կոչուեցաւ "Ուսումն բարոյական գիտութեանց":

"Ո՛չ այս կորովամիտ իմաստասիրաց ջանքը, ո՛չ այնքան աշխատանքով յօրինուած գրութիւնները և օրէնքները, երբէք կարող չեղան յուսացուած արդիւնքները յառաջ բերել. մարդիկ միշտ իրենց չարութեանը և հետևապէս իրենց թշուառութեանը մէջ մնացին. վասն զի ո՛չ երբէք կրնային յարմարիլ այս տեսակ դրութիւնները քանի որ մարդիկ ատոնց ընդունակութիւն չունէին. իրենց բնութիւնը բարոյական սկզբանց բոլորովին հակառակ ըլլալուն, մինչև անգամ իրենց ուսուցիչներուն ալ: Անոնք խորհեցան և ուզեցին, բայց դիւրին բան է մէկուն իր ճաշակը՝ իր կամքը՝ վերջապէս իր ոգին ուրիշներուն հաղորդել, ասոր համար քանի մը խօսք բաւական է. բայց թէ որ ուզէ իր գործքերուն մէջ ցուցընել՝ դժուարութիւնը իսկոյն կը հասկըցուի. վասն զի շուտով պիտի իմանայ որ իր կենացը չափ երկայն պիտի տևէ. և ի՞նչ ձանձրալի կեանք. իր սրտին հաճութեանցը, իր բնական հակամիտութեանը և կամացը բերմունքներուն հակառակ կեանք մը վարե՜լ, և ան ալ որ և իցէ պարագայից մէջ. և մինչև ե՞րբ. մինչև 'ի մահ. մեռնիլը այսպիսի կեանքէ մը նախապատիւ է, ասիկայ պզտիկ բոցով այրուելէն աւելի սոսկալի տանջանք մըն է. թէ որ ասանկ է, եղանի թէ ծնած չըլլայինք. և ահա պատմութիւնն ալ մեզի կը ցուցընէ թէ մարդիկ շատ նեղութիւն և քիչ յաջողութիւն գտած են, իրենց սկզբանցը համեմատ ապրիլ, որքան որ դիւրութիւն ուրիշներուն քարոզելու: Սոկրատ ճանչցաւ կուռքերուն ստութիւնը. բայց ինք այսպիսի նախապաշարմունքէ ազատ չենք կրնար համարիլ, քանի որ կը լսենք թէ իր մահուան ատենը իր Կրիտոն բարեկամին ձեռօքը Ասկղեպեայ քուրմին աքաղաղ մը խրըկեց որ իրեն համար զոհէ: Ահա ասանկ մարդկանց բարոյական դաստիարակութեան հեղինակները, մեզի այնպիսի տեղ մը ցուցուցին ուր որ ո՛չ իրենք և ո՛չ մէկ ուրիշը յաջողեր է երթալ. ինչու որ բնական անկարելութիւն մը կայ:

"Այս բազմաջան ձեռնարկութեանց անյաջող հետևութենէն փիլիսոփայութիւնը յուսահատեցաւ, առաքինութիւնը իր հիմանցը վրայ կը սասանէր. ազգերը բարեկարգելու բոլոր ակնկալութիւնները փճացաւ, մարդիկ ձանձրացեր էին այսպիսի ապարդիւն փորձերը կրկնելէն, ամէն ջանք թողուեցաւ, իրենց իմաստասէրներուն մէջ ամենէն երևելիներէն մէկ երկուքը արդէն իմացուցած էին, թէ Աստուած ինք գալու կամ երկինքէն յայտնութիւն մը ընելու է որ կարող ըլլայ մարդիկ բարեկարգել. աշխարհս ամէն կերպ չարութիւններու ընդարձակ թանգարան մը եղած էր, ալ ասոնց առաջքը առնելու դարման մը խորհող չկար, ամէնքը թուլցեր և վհատեր էին, յուսահատութիւնը ընդհանուր էր . . . արդեօք ի՞նչ եղաւ ան ատենը: — Ան ատենը Բանը մարմին եղաւ:

"Ասանկ կ'սկսի տ'Օպինիէ իր պերճաբան պատմութեան յառաջաբանը, "Ան ատենը Բանը մարմին եղաւ":

"Բարոյական գիտութեանց գերագոյն Հեղինակը, ինչպէս որ խոստացեր էր ինք աշխարհ եկաւ մեղանչական մարմնի նմանութեամբ. և քանի որ մէկ կողմէն իր ամենամաքուր բարոյականին վսեմ պատկերը ներկայացընելով մարդիկ դէպ 'ի երկնային լոյսը կ'առաջնորդէր, միւս կողմէն կը խոստանար որ ո՛վ որ իր կարօտութիւնը զգալով անոր դիմէ, չէ թէ միայն իր յանցանքներն ու մեղքերը պիտի ներուին, հապա մէկ Աստուածային հաղորդութիւն մը ունենալով իրենց երկնաւոր Հօրը բոլոր կամքը կատարելու բաւականութիւն մը և պատրաստականութիւն մը պիտի շնորհուի: Չարին ունեցած մեր բնական հակամիտութիւնները պիտի ջնջուին, մէկ ընդհանրական փոփոխութիւն մը՝ սրտի հիմնական նորոգութիւն մը յառաջ բերելով. իր պաշտօնը՝ սուրբ և ահաւոր Աստուծոյ իր յաւիտենական օրինացը դէմ ապստամբողներէն ըրած արդար պահանջմունքը իր անձին պատարագովը ինքը հատուցանել, և իր միջնորդութեամբը անմեղ ու անարատ իր շնորհաց աթոռին առջևը կեցընել էր. որուն համար ուրիշ բան պէտք չէր՝ հապա բացարձակապէս իրեն երթալ ժառանգորդ ըլլալու այն բարձր խոստմունքներուն, որոնք թէ՛ ներկայ և թէ յաւիտենական կենաց ճշմարիտ և փառաւորեալ վայելչութիւնները կը պարունակեն, այնպիսի խաղաղութեամբ մը, որ բոլոր երջանկութեանց վախճանն է:

"Ասոնք են ահա Քրիստոսով եղած փրկութեան հիմը, և Աւետարանական վարդապետութեանց վախճանը: Յովհ. Ե. 24—31: Զ. 37—63: Է. 16—18: ԺԴ. 27: Զ. 45: Մատթ. ԺԱ. 28—30: Ե—Է: Ղուկ. ԺԸ. 29, 30: Եբր. Թ. 14, 26, 28: Զ. 4—8: Ա Յովհ. Ա: Գ. 9—10:

(Պիտի շարունակուի:)

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ապրիլ 18, 1860:

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՄԸ

Մօտերս Քրիստոնէական մը անցաւ ձեռուընիս Հայերէն գիրով ու Տաճկերէն լեզուով շինուած, որ միայն Տաճկերէն լեզուն խօսուած տեղերը գտնուած Հայոց տղոցը գործածութեանը համար է: Իր կարգին մէջ զարմանալի գրութիւն մը ըլլալով՝ կ'ուզենք անոր վրայով քիչ մը տեղեկութիւն տալ մեր ընթերցողներուն:

Քրիստոնէական վարդապետութեան վրայ շինուած գիրք մը յայտնի է որ բոլորովին Աստուածաշունչէն առնուած ըլլալու է: Անիկայ հաւատարմութեամբ սորվեցընելու է Աստուծոյ ամենասուրբ խօսքին ճշմարտութիւնները.

Մեր յիշած Քրիստոնէականը Պ. Միւհէնտիսեանին Տպարանէն ելած է Կ. Պոլսոյ նախորդ Պատրիարգին հրամանովը: Հարկաւ իրաւունք կ'ունենան մակաբերելու ասիկայ կարդացողները որ Լուսաւորչական Եկեղեցիին բարձրագոյն իշխանութեան հաւանութիւնը առած ըլլալով՝ Աստուծոյ խօսքին ալ համաձայն եղած ըլլալու է: Հիմա պիտի տեսնենք որ ճշմարտութենէ որչափ հեռու է ատ կարծիքը, և ասիկայ սորվող տղաքը ինտոր մեծ վտանգի տակ պիտի ըլլան սխալ ճամբու մէջ իյնալու ատով:

---

*Տես Թիւ 136—138:

Կը գտնենք 9րդ երեսին վրայ սա հարցումը. «Եղբայր իմ Սինա տաղընտա Մովսէս Մարգարէնին էլի իլէ Ալլահ թաալէնին պիզէ վէրտիյի Տասնաբանեայ թէնպիհլէրինի պիլի՞ր մի սին»։ Պատասխանն է, «Էվվէթ պիլիրիմ»։ Ասկէ ետև Տասնաբանեայ օրէնքը գրուած է, բայց Սինա լեռը տրուածէն ո՞րչափ շատ տարբեր ըլլալը մեր ընթերցողները կրնան տեսնել հետևեալ բաղդատութիւնովը։

Տասնաբանեայ Օրէնք Սինա լեռը տրուած օրինակին համաձայն [illegible] Աստուածաշունչէն առնուած։ (Ելից Ի. 3—17։)	Տասնաբանեայ Օրէնք Պատրիարքին հրամանովը տպուածին համաձայն Քրիստոնէականէն առնուած։ (Երես 10։)
1րդ. Մի՛ եղիցին քեզ այլ աստուածք բաց յինէն։	Պիրինճին՝ Պէն սէնին Ալլահըն վէ սահապըն ըմ. պէնտէն քայրը ալլահըն օլմասըն։
2րդ. Մի՛ արասցես դու քեզ կուռս ըստ ամենայն նմանութեան։	(Բոլորովին դուրս ձգուած։)
3րդ. Մի՛ առնուցուս զանուն Տեառն Աստուծոյ քո ՚ի վերայ սնոտեաց։	Իքինճիսի՝ Պէնիմ իսմիմի պօշ եէրէ անմայասըն։
4րդ. Յիշեսջի՛ր զօրն շաբաթուց սրբել զնա։	Իւչիւնճիւսիւ՝ Բազար վէ Եօրթու կիւնլէրի Ալլահըն հըզմէթինտէ կէչիրմէյի ունութմայասըն։
5րդ. Պատուեա՛ զհայր քո և զմայր քո։	Տէօրտիւնճիւսիւ՝ Պապանայ վէ անանայ րիայէթ էյլէ քի եէր իւզիւնտէ չօք եաշայասըն։
6րդ. Մի՛ սպանաներ։	Պէշինճիսի՝ Գան էթմէյէսին։
7րդ. Մի՛ շնար։	Ալթընճըսը՝ Զինա էթմէյէսին։
8րդ. Մի՛ գողանար։	Եէտինճիսի՝ Հըրսըզլըք էթմէյէսին։
9րդ. Մի՛ սուտ վկայութիւն վկայեր։	Սէքիզինճիսի՝ Եալան շահատէթլիք էթմէյէսին։
10րդ. Մի՛ ցանկանար տան ընկերի քոյ, և մի՛ անդոյ նորա։ Մի՛ ցանկանար կնոջ ընկերի քոյ, և մի՛ ծառայի նորա, և մի՛ աղախնոյ նորա, և մի՛ եզին նորա, և մի՛ իշոյ նորա, և մի՛ ամենայն անասնոյ նորա. և մի՛ ամենայնի զինչ ընկերի քոյ իցէ։	Տօգուզունճուսու՝ Եապընըն [illegible] արզուլէմէյէսին։ Օնունճուսու՝ Եապընըն մալընը արզուլէյիպ նէ հաք եէրէ զապթ էթմէյէսին։

Հիմա, յանուն մեր սուրբ հաւատքին, կը բողոքենք Աստուծոյ պատուէրները աս կերպով գործածուելուն դէմ. ու թախանձելով կ'աղաչենք բոլոր Հայազգի ծնողներուն որ զգոյշ ըլլան թէ ինտոր կրնան ասանկ վտանգաւոր գիրք մը իրենց զաւկըներուն ձեռքը թողուլ։ Երկրորդ պատուէրը՝ որով Աստուած կ'արգիլէ պատկեր շինելը կրօնական կերպով երկրպագութիւն ընելու համար, բոլորովին դուրս ձգուած է։ Ասանկով՝ Քրիստոնէականին հեղինակը իր կարողութեանը հասածին չափ կ'ուզէ արգիլել զԱստուած իր կամքը իմացընել աս նիւթին վրայ Հայազգի տղայոց։ Աս կերպով Տասը Պատուէրներէն մէկը ջնջելը Պապական հին խաբէութիւն մըն է, որուն նպատակը բաւական պարզ է։ Թէ որ մարդոց թոյլ տրուէր աս պատուէրը կարդալու իրենք իրենց, շատ անյարմար գործ մը պիտի ըլլար Քահանաներուն որ բացատրեն թէ ինտոր կրնայ արձաններն ու պատկերները թոյլ տրուիլ եկեղեցիներուն մէջ մնալու, ու ասանկով՝ պատկերները դուրս հանելուն տեղը, Աստուծոյ պատուէրներէն մէկը պակսեցընելով դուրս կը հանեն։ Կը խնդրենք որ կարդան Յայտնութեան ԻԲ. 19։

Բայց նաև աւելցուած է չորրորդ պատուէրին վրայ, (կամ Քրիստոնէականին մէջ ցուցուածին նայելով Երրորդ պատուէրին վրայ,) ասանկ բան մը որ Աստուած մեծ Օրէնսդիրը բնաւ հոն դրած չէ։ Աստուած ըսաւ, «Հանգստեան օրը միտքդ բեր՝ անիկայ սուրբ պահելու համար»։ Քրիստոնէականին հեղինակը կ'աւելցընէ «Եօրթու կիւնլէրի», ու ասով կ'ուզէ սորվեցընել աս Քրիստոնէականը գործածող տղոց որ աս տօն օրերը Աստուծոյ Օրէնքին մէջ գրուած է, ու Մովսէսին տրուած է Սինա լեռանը վրայ, որ բոլորովին սխալ է։ Ասիկայ մարդոցմէ աւելցուած է Աստուածային Օրէնքին վրայ, ու մենք խորհուրդ կու տանք աս գիրքին հեղինակին որ կարդայ Յայտ. ԻԲ. 18։

Պատուէրներուն թիւը տասնի լեցընելու համար ալ, վերջինը երկուքի բաժնուած է, թէպէտև յայտնապէս մէկին կը վերաբերի։

Ասոնցմէ զատ նաև 19րդ երեսին վրայ Քրիստոնէականը կը սորվեցընէ թէ Սկզբնական մեղքը կը ներուի [illegible], ու թէ Ներգործական մեղքը կը ներուի [illegible]։

Հ. Սկզբնական կիւնահ նէ՞ տիր։

Պ. Ադամ նախահայրըմըզըն իթաաթսըզլըղընտան հասըլ օլուպ տօղուշումուզ վաղըթ պէրապէր կէթիրտիկիմիզ տիր՝ քի մկրտութիւն իլէ աֆ օլուր։

Հ. Ներգործական կիւնահ նէ՞ տիր։

Պ. Բառէթիմիզլէ իշլէտիյիմիզ տիր քի կատարեալ զղջում, վէ կատարեալ ապաշխարանք իլէ աֆ օլուր։

Դարձեալ 21րդ երեսին վրայ, կը սորվեցընէ որ եթէ մարդ մը մեռնի մահացու մեղք ունենալով, բնաւ չկրնար փրկութիւն գտնել. բայց եթէ իր մեղքերը ներելի են, Սուրբ Եկեղեցիին օժանդակութիւնովը փրկութիւն կը գտնէ։

Հ. Ճանըմըզ նէ՞ օլուր։

Պ. Չիւն ճանըմըզ անմահ տըր՝ և այլն. արդար իսէ ՚ի փառս օլուր, մեղաւոր իսէ ՚ի տանջանս օլուր. վէ պունու պիլմէք տախի ֆարզ տըր քի մահացու կիւնահ իլէ եօլէն մեղաւոր ասլա փրկութիւն պուլամազ. ներելի կիւնահ իլէ եօլէն մեղաւոր սուրբ Եկեղեցիմիզին օժանդակութիւնու իլէ փրկութիւն պուլուպ ՚ի փառս օլա պիլիր։

Հիմա ասոնց ամէնը մարդոց գիւտեր են։ Ասանկ բառ մը անգամ չգտնուիր Սուրբ Գրոց մէջ։ Աւետարանը կը սորվեցընէ որ ամէն մեղք մահացու է, թէ որ զղջում եղած չէ ու Յիսուս Քրիստոսի արիւնովը լուացուած չէ։ Յովհաննէս Առաքեալին առաջին ընդհանրականին մէջ մահացու մեղք ըսածը, (Գլ. Ե. 16, 17.) Սուրբ Հոգիին դէմ հայհոյութիւն ընելուն կը վերաբերի, որ մեր Տէրն ալ ըսաւ, (Մատթ. ԺԲ. 31, 32.) որ մինչև անգամ աս աշխարհիս մէջն ալ պիտի չներուի։

Սուրբ Աւետարանը աս ալ նաև կը սորվեցընէ թէ «Յիսուս Քրիստոսին արիւնը մեզ ամէն մեղքէ կը սրբէ»։ (Ա Յովհ. Ա. 7.) Քրիստոնէականին սորվեցուցածին պէս [մահացու կամ ներելի] մեղքի տարբերութիւն չըներ Սուրբ Գիրքը. ամէնն ալ կը սրբուին ան նոյն «Յիսուս Քրիստոսի արիւնովը», և միայն անով։ Ո՛չ քահանայից աղօթքը, ոչ պատարագները, ո՛չ ալ մարդուն ապաշխարանք քաշելն ու ըրած բարի գործերը օգնութիւն մը կրնան ընել մէկ հատիկ մեղք մը սրբելու, միայն Քրիստոսի արիւնը կրնայ մեղքէ սրբել. ու ան գաղափարը որ եթէ մարդ մը ներելի մեղքով մեռնի, Եկեղեցին կրնայ օգնել անոր մեռնելէն ետև երկինք երթալուն, բոլոր Սուրբ Գիրքին հակառակ է։ Նորէն կ'ըսենք թէ աս Քրիստոնէականը խիստ վտանգաւոր գիրք մըն է։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՂԻԱ

Լոնտոն մայրաքաղաքին մէջի իսկական հոգևոր կենդանութեան և ճշմարիտ կրօնական յառաջադիմութեան երևելի նշաններուն մէջ, միաբանական աղօթքի հոգիին շարունակ աճումը ամէնէն նշանաւոր և որոշ բաներէն մէկն է։ Բաղդատաբար կարճ միջոցի մը վրայ աչուըներս ետ դարձընելով՝ կը տեսնենք թէ անցեալին ու ներկային մէջտեղի փոփոխութիւնն ու տարբերութիւնը շատ աչքի զարնող բան է։ Շնորհաց ու աղօթից հոգին յայտնապէս զեղաւ առատաբար։ Լոնտոնի մէջ Քրոսպի Հօլ ըսուած Սրահը, ուր որ քանի մը ամիս առաջ միայն եօթը անձինք ներկայ էին առաջին ժողովը եղած ատենը, մօտերս ան աստիճանի շատցաւ թիւը՝ որ մինչև անգամ կայնելու տեղ չէր մնար. ու անոնք որ չէին կրնար ներս մտնել՝ վեր սենեակ մը կ'ելլէին որ ամէն օր կը լեցուէր։ Հետևեալ ուղերձը աս ժողովին եկողներուն գործածութեանը համար հանուած է։

Սիրելի բարեկամներ, — Միտքերնիդ բերէք աս ժողովներուն նպատակը. Յիսուս Քրիստոս մեր փրկչին միջոցովը՝ Սուրբ Հոգիին պարգևը Աստուծմէ ընդունելու համար է.

Բուն մեր սրբացուելուն համար.

Բոլոր Եկեղեցիին կենդանութեանը համար.

Մեղաւորներուն դարձին համար.

Տէրոջը համար պատրաստ ժողովուրդ մը պատրաստելու համար, ու ասանկով շուտցընել Որդւոյ մարդոյ գալուստը։ Ասանկ ըլլայ. (Ամէն.) շուտով եկուր՝ Տէր Յիսուս։

Ուրեմն, խօսքերու համար մի՛ կայնիք ու զլուցուածքի ոճերուն վրայով մի՛ մտմտաք, այլ կարօտութիւններու և անցեալ զանցառութիւններու վրայով մտմտացէք ու խոստմունքները միտք բերէք. ու այնչափ հոգ մի՛ ընէք խօսելու կերպին վրայ, որչափ որ սիրտը Աստուծոյ առջև փաստեր հանելուն։

Լռութիւնը կրնայ ձայնով աղօթք ընելէն աւելի աղէկ ըլլալ. պատերազմէ հոգիով Հրեշտակին հետ, ու անոր ձգէ քու բերանդ բանալը։ Ո՜հ սիրելի բարեկամներ, հոս գալէն առաջ տուներնիդ շատ աղօթք ըրէք։

«Անդադար աղօ՛թք ըրէք»։

Լոնտոն եղած արթնութեան ընթացքին մէջ մինչև հիմա պատահած ամէնէն նշանաւոր ու սրտառուչ շարժումներէն մէկը կը տեսնուի շաբաթը երեք օր աղօթքի ժողով հաստատուելուն մէջ, Լոնտոնի բուն Սիթի ըսուած քաղաքին Մինսինկ Փողոցը։ Ջերմեռանդ երկրպագութեան ոգի մը աս ժողովներուն ամէն մէկին նշանաւոր հանգամանքն եղած է, ու ժողովքի վարչութիւնն ազատ ու կամաւոր ձգուած ըլլալուն՝ աղօթքի հոգին անանկ մարդոց վրայ թափուեցաւ որ առաջ Տէրոջը անունը բնաւ կանչած չէին։

Էքսէթըր Հօլ ըսուած Սրահին մասնաւոր աղօթքի ժողովները ամէն Երեքշաբթի կէսօրէն 3 ժամ ետև մեծ բազմութիւն ներկայ կը գտնուին ու նշանաւոր եղած է մեծ երկիւղածութիւնովն ու ջերմեռանդութիւնովը։

[illegible] ըսուած փողոցին Դպրոցը որ Պատ. Քարէթին Պաշտօնեայ եղած Եկեղեցիին կից է, ատենը մը ՚ի վեր շնորհաց որոշ գործ մը յառաջ երթալու վրայ էր։ Քանի մը ամիս կայ որ սկսած է, Պատ. Քարէթին Իրլանտայի մէջ եղած արթնութեան տեսարանները այցելութիւն ընելէն դառնալէն ետև։ Աստուած Լոնտոնի ուրիշ Պաշտօնեաներ ալ գործածեց նոյն կերպով Աստուծոյ ժողովուրդը դրդելու նախանձաւորութեան ու աղօթասիրութեան, ինչպէս նաև զօրացընելու և արթնցընելու և քաջալերելու մեղաւորները որ գալու բարկութենէն փախչին, Իրլանտայի հիւսիսային կողմը Սուրբ Հոգիին զօրաւոր գործողութիւնները տեսած ըլլալովնին։

Խորին ուշադրութեան ու երկիւղած ջերմեռանդութեան ոգի մը կը տիրէ Աւետարանին քարոզութեանը համար բացուած զանազան Թէատրոններուն մէջ։ Լորտ Շաֆթէսպըրի ասոր վկայութիւնը կրկին և կրկին տուաւ, գիտողութեան համար այցելութիւն մըն ալ ընելով [illegible] ըսուած Թէատրոնը Կիրակի իրիկուն մը, որ ատեն ամենէն ստորին կարգի անձերէն 4,000 հոգի ներկայ էին, ու «ասեղի մը գետինն իյնալը կրնար լսուիլ». այսքան խորին էր լռութիւնը։ Ասկէ զատ Սրահներու և Թէատրոններու մէջ քանի քանի պաշտօններ ըլլալէն ետև հոգևոր մնայուն արդիւնքներ երևցան։

ԳԱՂՂԻԱ

Հռոմէական Քաթոլիկ Եկեղեցիին մէջ շարժում մը կայ դէպ ՚ի Աւետարանին ճշմարտութիւնը, գլուխնին ըլլալով զանազան Քահանաներ, որոնք իրենց ժողովուրդին կռապաշտութենէն՝ մասնաւորապէս «Անարատ Կոյս Մարիամին» հայհոյական աստուածացուցումէն մերժուեցան։

Հետևեալ քաղուածը իրենց բերանն եղող Իւնիօն Քրէթիէն լրագիրէն է որ աս շարժումին հանգամանքը ցոյց կու տայ, ու կը հաւատանք ալ որ ընթերցողներուն շատ հաճոյական ըլլայ։

«Երբոր Տէր Յիսուս Քրիստոսը աշխարհիս վրայ կ'ապրէր, ան ատենն ալ հիմակուան պէս կային շատ մը կրօնական աղանդներ. ուղղափառ կարծիքներ ընդունող մարդիկ, բանավարականներ ու յայտնի անհաւատներ. բայց Յիսուս Քրիստոս բացը կեցաւ ու աս աղանդներէն վեր էր, և անօգուտ վիճաբանութիւնները զանց ըրաւ, յաւէտ մարդոց հոգիին խօսելով իրենց յաւիտենական օգուտներնուն համար։ Յիսուս Քրիստոսի մէջ յայտնուած յաւիտենական ճշմարտութիւնը՝ միացընելու յատկութիւնն ունի, չէ թէ բաժնելու։ Կը ջանայ մարդիկ միացընել խաղաղութեան կապովը, կը մարէ կողմնակցութեան հոգին, անոր ազդեցութեանը տակ ա՛լ ոչ Հրեայ՝ Յոյն և այլն չկայ, բայց Քրիստոս է ամէնը՝ և ամէն բանի մէջ։ Թէ որ Պօղոս Առաքեալ մեզի կարենար խօսիլ, պիտի ըսէր, Ո՛վ եղբայրներ, ձեր վիճաբանութիւնները ձգեցէք, ու նոյն ոգիով ու նոյն խորհուրդովը միացէք։ Յաւով կը տեսնենք որ թէև ամէնն ալ Յիսուս Քրիստոսը կը խոստովանին, մէկը այս ինչ ժողովքին կը դիմէ, ուրիշ մը Պապին. մէկը Լութերին կը բողոքէ, ուրիշ մը Կալվինին կամ Ուէսլիին, չըսենք շատ մը ուրիշ նոր անունները։ Միթէ Քրիստոս բաժնուա՞ծ է։ Պապը, կամ Կալվինը կամ որ և իցէ ուրիշ մը ձեզի համար խաչը ելա՞ւ։ Քանի որ տակաւին ձեր մէջը նախանձ ու հակառակութիւն և բաժանումներ կան, չէ՞ որ մարմնաւոր էք։

Ուրեմն Պօղոս առաքեալին ձայնին մտիկ ընելով ձգենք մարմնաւոր բաժանումները որ մեզ կը դիմեն. ու մեր ժամանակն ու հոգևոր ուժը վէճերով կորսընցընելուն տեղը, [illegible] Աստուած եղած ամէն մէկ [illegible] Յիսուս Քրիստոսի խաչին վրայ [illegible] ու ջանք ընենք անոր [illegible] սիրով՝ որ կատարելութեան կապն է։

Աս կերպով ճշմարտութեան մէջ պիտի ըլլանք սիրով. [illegible] անանկ որ ա՛լ ոչ Յոյն՝ Հայ՝ Քաթոլիկ Բողոքական կամ որ և իցէ ուրիշ մարմնաւոր բաժանում, և միայն Քրիստոս ամէնը և ամէն բանի մէջ։

Ասոր համար Աստուած ալ անիկայ խիստ բարձրացուց, ու անոր անուն մը տուաւ՝ որ ամէն անունէ վեր է. որ Յիսուսին անունին ամէն ծունկ ծռի, երկնաւորներուն, ու երկրաւորներուն, և սանդարամետականներուն, և ամէն լեզու դաւանի՝ թէ Յիսուս Քրիստոս Տէր է՝ Հօր Աստուծոյ փառքին համար»։ (Փիլիպ. Բ. 9—11։)

ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ

ԱՄԵՐԻԳԱՑԻ ՀՐԱՑԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒԶՈՒԻԼԸ

Նիւ Եօրք Հէրըլտ օվ Քըմմըրս օրագիրը կը պատմէ թէ Անգղիայէն բազմաթիւ հրացաններ ապսպրուեցան: Կ'ըսէ թէ ‹‹Էյմզի Գործարանի Ընկերութեան գործակալ Պարոն Հօվօդէն կը սորվինք թէ աս վերջին շոգենաւով ապսպրած էին Անգղիայէն որ Ամերիգայի ամենէն աղէկ հրացաններէն շինելու համար խիկոյն բազմաթիւ մեքենաներ շինուին, ու թէ ձեռք գրուած է ատ ապսպրուածը կատարելու Չիքօբիի եւ թէ ուրիշ մեծ գործարաններուն մէջ որոնք պէտք եղած դիւրութիւնները կրնան մատուցանել: Աս ապսպրուածներուն լուրը բերող Բրիտանական կառավարութեան գործակալները, նաեւ մեծ գումարով ոսկի սթէրլին ալ բերած են, ու գործին որչափ ըլլալուն վրայ չափ դրուած չէ, Արդէն Անգղիայի մէջ գտնուած Ամերիգայի մեքենաները վերջին ատենման կատարեալ յաջողութեամբ ամիսը քանի մը հազար հրացան կը շինեն Չիքօբիի գործարաններէն գացող բանուորներուն կառավարութիւնովը: Միացեալ Նահանգաց Կառավարութեան Սբրինկֆիլտի ու Հարբըրս Ֆէրրիի զինարանները, Միացեալ Նահանգաց բանակին համար վեցախորշ հրացան կը շինեն: Աս զէնքը կործանիչ զօրութեան կողմանէ աղէկ կը բաղդատուի Մինիէ կոչուած հրացաններուն, կամ որ եւ իցէ ուրիշ գործածութեան մէջ եղածներուն հետ: Աս հրացաններէն ներկայ տարւոյս մէջ 13,000ի չափ պիտի շինուին Սբրինկֆիլտի մէջ, երկու տեղը 20 հազարի չափ'': Նոյն Օրագիրը զոյգ մը ահագին Թնդանօթներ շինուելու վրայ ըլլալը կը ստորագրէ, մէկը Միացեալ Նահանգաց կառավարութեան, ու միւսը Ռուսիոյ Հէնէրըլ Ռոտմըն անունն նոր փրգամթոնին համար:

ՊՈՂՊԱՏ ԳՐԻՉ

Անգղիայի Պիրմինկէմ քաղաքը տարուէ տարի շինուած պողպատ (չէլիք) գրիչներուն թիւը կ'ըսուի թէ հազար միլիոնէն աւելի է: Գործարանին մէկը երկրին ամէն կողմերը 500 տարբեր վաճառականներ ունի, ինտոր որ Եւրոպայի ու Ամերիգայի երկիրներուն մէջն ալ, որոնց համար որ գրիչները իրենց ապսպրածին համեմատ կը շինուին: Պողպատին թերթերը պէտք եղած բարակութեանը կը բերուին գլանաձեւ մամուլի (ճանդրաք) հետ. գծեաէ գործողութիւնովը, որն որ մարդիկ ու տղաք կու տան կ'առնեն: Երբոր պողպատը գրչի բարակութեանը բերուի, երկայնութիւնը 2 ոտքի չափ, ու լայնութիւնը 2½ կամ 3 մատնաչափ, թերթերը պատրաստ են որ գրիչին ձեւը զարնուի: Աս գործողութիւնը մեծ արագութիւնով կը կատարուի: Բաւական ճարտարութիւն ու արագաշարժութիւն ունեցող աղջիկ մը կրնայ օրը հարիւր կրոսա (12 տուզինա) զարնել: Երկրորդ գործողութիւնը նիւթը գոգաւոր կոխիչի (ալթքալըպ) մէջ դնելն է, որուն վրայ կորնթարդ կոխիչ գործիքովը թեթեւ մը դպչելով պէտք եղած ձեւը կու տայ, այսինքն կէս խողովակաձեւ: Առաձգութիւնը աւելցունելու համար ճեղքերն ու ծակերը, ու շինողին կամ ծախողին անունը կամ նշանը ասոր պէս գործիքով մը կը շինուին: Ճեղքէն 'ի զատ երբոր ամէն բանը կը լմննայ, կակուղ ու դիւրաթեք է, ու կրնայ ծռիլ կամ ոլորուիլ ձեռքի մէջ բարակ կապարի կտորի մը պէս: Կրօսաներով ժողվուելով, գրիչները պզտիկ երկաթէ քառակուսի տուփերու մէջ կը դրուին, ու փուռը կը ձգուին, ու հոն մինչեւ տուփն ու գրիչները ճեփ ճերմակ ըլլալու աստիճան տաքնալը կը մնան: Ետքը դուրս կը հանուին ու անանկ տաք տաք իւղի դոյլերու կամ աւազաններու մէջ կը ձգուին, ուր որ կնքելու բարակ նշխարներու (գուրս)պէս կրնան կոտրուիլ: Չորնալէն ետքը ծակ գլանի մէջ արագութեամբ կը դարձուին:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ապրիլ 18, 1860:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂՂԻԱ. Փարիզի Մօնիթէօր լրագիրը Մարտ 25ին կ'ըսէ.

‹‹Այն դաշնադրութիւնը որով Սարտենիայի Թագաւորը հաճութիւն կու տայ — թէ որ Խորհրդարանները հաստատեն անիկայ — Սավօյի ու Նիսի գաւառին Գաղղիայի կցուելուն, երէկ Մարտ 24, ստորագրուեցաւ Թուրին:

Աս կցուելու գործը պիտի կատարուի առանց ժողովուրդին կամքին բռնադատութիւն ընելու: Երկու կառավարութիւնները մէկտեղ պիտի խորհրդակցին աս կամքերուն արտայայտութեանը ամենէն աղէկ միջոցը ձեռք ձգելու:

Թագաւորը Սավօյի հէզոք մասը տուաւ անոր նոյն պայմաններովը որ ինք ստացեր էր:

Կայսրը կը խոստանայ աս խնդիրին վրայ հասկցողութեան մը գալ 1815ին Վիէննայի դաշնադրութիւնը ստորագրող Տէրութիւններուն ու Զուիցերիի հետ:

Սարտենիայի ան հպատակները որ Սավօյի բնիկներ են, տարի մը պիտի վայելեն Սարտենիայի ազգայնութեան արտօնութիւնն, ունենալու պահանջումը:

Գաղղիայի ու Սարտենիայի 'խառն յանձնարարական ժողովի մը Գործակալները պիտի որոշեն երկու երկիրներուն սահմանները:

◆

ՌՈՒՍԻԱ. Վարշաւիայէն գրուած նամակ մը Մարտ 18 թուականով այսպէս կ'ըսէ:

‹‹Բազմաթիւ բանտարկութիւններ եղան մօտերս Ռուսիայի Կայսրութեան զանազան քաղաքներուն մէջ: Քիէվի մէջ քսան հոգի բանտը նետուեցան, որոնց մէջն է նաեւ Պարոն Քաքզանովսքի, որ Համալսարանին 'Դասատուներէն մէկն է: Չարլքօֆի մէջ բանտարկութիւնները աւելի բազմաթիւ էին: Քազանի մէջ ալ նմանապէս խել մը անձինք բանտարկուեցան, բայց կարող չեմ տեղեկութիւն տալ որ Քիէվի ու Չարլքօֆի մէջ' եղածներուն չափ բազմաթիւ էին: Աս բանտը նետուած մարդոց վրայ ձգուած յանցանքը սա է որ զատ ազգայնութիւն մը հաստատելու գաղտնի միաբանութիւն (դաւաճանութիւն) ըրեր են: Ընդհանրապէս անանկ կը հաւատացուի թէ աս բանտարգուած մարդիկը պիտի ազատ արձակուին, ու թէ տեսչութիւնը իրարու խառնեց գրագիտական ընկերակցութիւնները քաղաքական ժողովակներու հետ: Շատ մարդիկ կը հաւտան թէ Տեսչութիւնը աս բանտարգութիւնները ընել տուաւ, ինչպէս որ Նիկողայոս Կայսրին ատենն ալ շատ հեղ կ'ընէր, անոր բարձր գաղափար մը տալու իրենց նախանձաւորութեանն ու զգուշութեանը վրայով: Ասիկայ ինչպէս ալ որ ըլլայ, քաղաքական մեծ գրգռութեան ատեն մը կ'ապրինք'':

◆

ԱՒՍՏՐԻԱ. Վիէննայի Արքունեաց քովի Զուիցերի Գեսպանատան Գործակատարը Պարոն Սթէյկէր շրջաբերական ծանուցագիր մը ներկայացուց Արտաքին Գործոց Պաշտօնայ Կոմս Ռեխպերկին որով Դաշնակցութեան Քօնզիլը կը բողոքէ Վիէննայի Դաշնադրութեանը երաշխաւորող Տէրութիւններուն' որ եւ իցէ միջոցի մը դէմ որուն նպատակն է Գաղղիայի Կայսրութեանը հետ խառնել Շապլէ ու Ֆօսինյի:

◆

ԻՏԱԼԻԱ. Մինչեւ հիմա Լոմպարտիա մնացող Գաղղիական զօրքը սկսած են Գաղղիա դառնալ, որուն վրայ Փարիզի կառավարութեան բերանը համարուած Քօնսթիթիւսիօնէլ լրագիրը հետեւեալ տեղեկութիւնը կու տայ:

‹‹Գաղղիական զօրքին Իտալիայէն ետ քաշուիլը' Գաղղիայի ու Սարտենիայի մէջտեղը պաղութիւն մը ըլլալու նշան համարուելու չէ: Գաղղիան կը թողու Լոմպարտիան' ինչու որ Իտալիայի անկախութիւնը անդառնալի կերպով ապահովցուած է: Աւստրիան միայն միտք ունի Վենետիկի սահմաններուն պաշտպանութեանը համար գործելու: Գաղղիայի քաղաքականութեան հաւատարմութիւնը չկրնար շփոթութիւն մը պատճառել աս նիւթին վրայ: Իտալիայէն մեր բանակին ետ քաշուիլը, ուրեմն, նշան մըն է Իտալական խնդիրին լուծուելուն մօտեցած ըլլալուն, ու չէ թէ կնճիռներու նշան, որ փիէմոնթէի իմաստութիւնը' ինչպէս նաեւ իր շահերը պիտի գիտնան ինտոր խափանելը'':

—Թուրին, Մարտ 18: Մինեօր Ֆարինին (Էմիլիայի առժամանակեայ կառավարիչը) այսօր կէսօրին հոս հասաւ, ու Թագաւորին ներկայացուեցաւ 4 ժամ ետքը: Մինեօր Ֆարինին ըսաւ. —‹‹Պատիւ ունիմ ձերդ Վեհափառութեանդ ձեռքը դնելու օրինաւոր գրութիւնները որ կը պարունակեն Էմիլիայի ժողովուրդին ընդհանուր քուէարկութեանը խրկուած ցուցակները. Ձեր Վեհափառութիւնը հաճի ընդունիլ անոնք սիրով, իբրեւ նշան երախտագիտութեան եւ վստահութեան'': Թագաւորը պատասխանեց. —‹‹Ազգային կամքին աս յայտարարութիւնը այնքան ընդհանուր եւ ինքնակամ է որ կը հաստատէ Եւրոպային տարբեր ատեն մը ու փոխուած պայմաններու տակ Էմիլիայի ազգային ժողովներուն արդէն յայտնած քուէն: Աս յայտարարութիւնը միւսին փորձը կը լմնցընէ կարգաւորութեան, յարատեւութեան, հայրենասիրութեան եւ իմաստութեան, որով ան ժողովուրդները արժանացան ընդհանուր համակրութեան եւ սիրոյ: Ես կ'ընդունիմ իրենց հանդիսական քուէն, ու այսուհետեւ պարծանք կը համարիմ անոնք իմ ժողովուրդս կոչելու: Իմ հին գաւառիս հետ միացնելով ոչ թէ միայն Սարտենիայի ու Փարմայի երկիրները, այլ նաեւ Ռոմանիան' որ արդէն զատած է ինքզինքը Պապական Կառավարութենէն, դիտաւորութիւն չունիմ իմ խորին անձնանուիրութենէս պակսիլ Եկեղեցւոյ Գլուխին: Պատրաստ եմ պաշտպանելու կրօնքին գերագոյն պաշտօնեային' Պապին հարկաւոր անկախութիւնը, իր Արքունեացը շքեղութիւնը օգնել, ու իր Վեհապետութեանը յարգանք վճարել: Մեր Պարլամէնթը, Կեդրոնական Իտալիայի Երեսփոխանը ընդունելու ատենը, պիտի ապահովցընէ նոր Թագաւորութեանը յաջողութիւն' ազատութիւն ու անկախութիւն'':

— Պաշտօնական Կազէթ լրագիրը Արքունական վճիռ մը հրատարակելով Էմիլիայի գաւառին Սարտենիայի կցուիլը կ'իմացընէ: Քաղաքը տօնախմբութիւն կ'ընէ:

— Թուրին, Մարտ 25: Սարտենիայի Թագաւորին Կեդրոնական Իտալիայի ժողովուրդներուն ըրած մէկ յայտարարութիւնը հրատարակուեցաւ: Հետեւեալը անոր մէկ համառօտութիւնն է: —

Ձեր փափաքները լեցուած են: Դուք միացած էք միապետութեան մը տակ, ձեր միաբանութեանն ու յարատեւութեանը շատ արժանաւոր հատուցում մը: Բայց հարկաւոր է շարունակել ան առաքինութիւնները որոնց անանկ զարմանալի օրինակը ցուցուցիք աշխարհին: Ամէն բաներէն վեր յարատեւեցէք հաստատ որոշումով անանկ զօհեր ընել որ մեծ ձեռնարկութիւններ գլուխ հանելու եւ հաստատելու համար անհրաժեշտ պէտք են: Հիմա դուք կապուած էք անքակտելի պատուոյ դաշինքով մը մեր հասարակաց երկրին եւ ընդհանուր քաղաքակրթութեան: Իմ կեանքս վտանգի տակ դրի Իտալիայի անկախութեանը համար, ու իմ ժողովուրդիս օրինակ մը տուի հաւատարմութեան: Հիմա կը պահանջեմ իմ նոր ժողովուրդներէս նոյն սէրը' ինչպէս որ իմ աղէկ հպատակներէս: Կը փափաքիմ ուժովցընել Իտալացիները իրենց որոշմանը միութեանը մէջ' բռնական յարձակումներուն դէմ դնելու ու միշտ պատրաստուելու լաւագոյն բաներու համար:

— Թոսքանայի փիէմոնթէի կցուիլը հրատարակուելուն պէս, Ֆիորենցայի մէջ եղած Գաղղիայի Դեսպանատունը պիտի լուծուի, եւ ան գործին մէջ պարապողները նոյն ատենը Լիվոռնոյ պիտի քաշուին, փարիզէն ընդունած վերջին հրահանգութիւններուն համեմատ:

— Թուրինի պաշտօնական Կազէթ լրագիրը կը հրատարակէ (Մարտ 26) Թոսքանայի կառավարութեանը վերաբերեալ հետեւեալ որոշումները: —

Իշխան Քարինեանը Թագաւորին Տեղակալ' ու Նաւային ու Զինուորական զօրութիւններուն Հրամանատար դրուած է:

Իր Արքայական Բարձրութիւնը Թագաւորին անունովը պիտի գործածէ ներելու իրաւունքը, եւն:

Կառավարութեան կեդրոնը առժամանակեայ կերպով պիտի մնայ Ֆիորենցա:

Պարոն Ռիքազօլի Ընդհանուր Կառավար դրուած է: Պաշտօնեաները կը դադրին:

Թոսքանայի բանակը պիտի խառնուի Սարտենիայի բանակին հետ:

— Անգղիայի Թայմս լրագիրին մէջ հետեւեալը գրուած է:

Հռոմ, Մարտ 15: Աս առտու բոլոր Հռոմ քաղաքին փողոցներուն մէջ պատերուն վրայ մեծ ծանուցումներ փակցուած էր, խոշոր գիրերով հետեւեալ վերտառութիւնը տպուած ըլլալով:

‹‹Միութիւն առ Թագաւորն Սահմանադրական Վիքթօրիօ Էմմանուէլի'':

Ապստամբները (Ժանտ.), տեսչութիւնը, ամէն տեսակ պահապան զօրքը, աս տպուած թուղթերը վերցընելու մեծ ժիրութիւնով զբաղած էին. բայց նորերը կը տեսնուէին իբրեւ թէ ինքիրմէ փակցուած կամ մոգական զօրութիւնով, ան նոյն տեղերը ուրկէ որ կը պատռէին թուղթերը: Քօրսօ հրապարակէն եւ Վիա Գօնտօթթի ճամբէն անցած ատենս հազարներով համրեցի: Քաղաքէն դուրս Հռոմէական գիծին ճամբուն թելերուն վրայ նոյն թուղթերէն կախուած էր ու դրօշակներու պէս կը ծփային: Պապական Կառավարութիւնը մեծապէս զայրացած է, ու հրամաններ ելան աս գիշեր բանտարկութիւններու եւ ընտանեկան այցելութիւններու (տուն կոխել): Հասարակաց միտքին գրգռութիւնը խիստ շատ է: Գաղղիացւոց զօրքին մօտերս երթալուն վրայ ձայն մը ելլելով' անոր ետեւէն Պապին փախչելու մտածմունքին լուրը փոխանակած է — մէկ պատահմունք մը որ իմ կարծիքիս նայելով միւսին չափ հաւանական է. վերջինը ալ աւելի ասանկ է: Պապը կ'ըսուի թէ Մօնսինեօր մը խրկեր է Սպանիա' իբրեւ իր գործակատարը, իրեն ապաստանի տեղ մը ապահովցընելու դիտումով'':

◆

ՍՊԱՆԻԱ. Մատրիտէն Մարտ 26ին պաշտօնական գրութիւն մը կ'ըսէ: ‹‹Խաղաղութեան նախընթաց պայմանները ստորագրուեցան երէկ կէսօրէն երկու ժամ ետեւ, եւ զինադադար մը եղաւ:

— Մարոքի հետ խաղաղութիւն հաստատելու պայմանները հետեւեալները պիտի ըլլան — 20,000,000 բիաստրը (հաւանական է Սպանիայի) տուգանք մը. Թէթուանը Սպանիացիներուն ձեռքը մնալը' մինչեւ տուգանքին վճարուիլը. Մելիլայի երկրական ընդարձակութիւնը. առեւտրական արտօնութիւնները. Միսիօնարներու պաշտպանութիւնը, Սպանիական Պաշտօնեայի մը Ֆէզ բնակիլը:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. Գ. ՉԸՐՉԻԵԱՆ